

У свою чергу природу права М.Т. Цицерон визначає у природі людини і виводить право з поняття закону, що відповідає природному праву. Він вважає, що джерелом і головним носієм природного права виступає людський розум («розум є закон») [2]. Отже, для Марка Туллія природне право – це сталий, базовий, «вічний і незмінний закон» для всіх народів. М.Т. Цицерон виділяє справедливість як основу права. Справедливість вимагає не шкодити і не порушувати чужу власність і їй повинні відповідати внутрішні закони, встановлені в державі. Громадський діяч виділяє сенс закону саме в тому, що б він був прийнятий і встановлений для всіх і заради блага всіх, він сформулював фундаментальний правовий принцип. Основний закон республіки – «*Salus populi suprema lex*» («Благо народу – вищий закон») [1].

Отже, Марк Туллій Цицерон боровся за свої ідеї та завжди залишався вірним своїй теоретичній концепції держави. Він залишився в історії світу як державний діяч, адвокат, мислитель і гарний оратор, який має великий досвід публічних виступів із промовами. Його афоризми та висловлювання стали загально відомими, а девіз «*E pluribus unum*» (лат. «З багатьох – єдине» із промови «Про чесноти» наразі зображений на гербі США та є одним з девізів країни.

Список використаних джерел

1. Цицерон Марк Туллій. Про закони. Про державу. Про природу богів / Перекл. : В. Литвинов. Київ : Априорі, 2023. 392 с.
2. Демиденко Г. Г. Історія вчень про право і державу : навч. посіб. Харків : Консум, 2004. 432 с.

Свирида Вікторія Олегівна,
здобувачка вищої освіти ступеня бакалавр
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Мозоль Наталія Іванівна,
доцентка кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидатка юридичних наук, доцент

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ЯК ОДНА З РОЗПОВСЮДЖЕНИХ ФОРМ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Насилля – одна з найбільших проблем людства. Наша країна, як і більшість країн світу, переживає негативні соціальні процеси, які

супроводжуються значними кризовими змінами у суспільстві. Одним із таких явищ є насильство.

Так, насильство в сім'ї має історичне коріння, яке ґрунтується на традиціях і звичаях, які панували упродовж віків. Насильство в сім'ї вважалося звичайною справою, а виховання дітей із застосуванням фізичної сили ще у минулому столітті було традицією не лише в родині, але і в освітніх установах. Існування традиційних стереотипів «б'є, значить любить», «сама винна», «не слід виносити бруд з хати» негативно і досі впливають на людей, які зазнають насильства в сім'ї, а через відчуття сорому або страху осуду не звертаються за допомогою. Проблема застосування фізичного, психологічного, сексуального, економічного насильства щодо членів сім'ї не розглядалась як соціальна, проте з часом вона набула гострого значення. А саме, для подолання насильства в сім'ї суспільство відкрито обговорює дану проблему шляхом прийняття спеціального законодавства, створення центрів із захисту та допомоги жертв насильства, просвітницької діяльності, проведення кампаній, функціонування відповідних сайтів та Національної «гарячої лінії» [5, с. 28–29].

Насильство є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. Найпоширенішим і найбільш складним для протидії є домашнє насильство. Насильство в сім'ї або родині притаманне для багатьох держав, незважаючи на їх позитивні здобутки у законодавчій, політичній та практичній сферах. У наш час, є різні види насильства такі як наприклад: економічне насильство, психологічне насильство, сексуальне насильство та фізичне насильство. Всі ці види насильства можна віднести до домашнього насильства. Найбільш розповсюдженими в сім'ях є фізичне та психологічне насильство [3].

Найчастіше, в Україні від насильства страждають жінки та діти. За статистикою в Україні від зґвалтування страждало 1,8 млн жінок, деякі з них є ВІЛ-інфікованими, вагітними, а деякі взагалі не повідомляють в правоохоронні органи про факт зґвалтування. В Україні, щорічно проводиться акція «16 днів проти насильства», а саме 25 листопада – Міжнародний день боротьби з насильством проти жінок. Офіційно цей день був оголошений Генеральною Асамблеєю ООН у 1999 році, але відзначатися він почав з 1981 року в пам'ять про трагічну загибель трьох сестер Мірабаль, які були жорстоко вбиті під час диктатури домініканського правителя Рафаеля Трухільо у 1960 році. З нагоди кампанії «16 днів активізму» окремі люди й організації по всьому світу закликають припинити гендерно зумовлене насильство – насильство проти людини за гендерною ознакою [2, с. 9].

У корені гендерно зумовленого насильства лежить нерівність прав і можливостей, і воно найбільше вражає жінок і дівчат, але впливає також на чоловіків і хлопців. Це одне з найбільш поширених, постійних і руйнівних порушень прав людини в сучасному світі. Про нього часто не повідомляють через безкарність, замовчування та сором, що пов'язані з цим явищем. Це неприпустимо і цього не можна толерувати – нікому, ніде. Хоча заклики припинити це жахіття лунає від жінок, чоловіки дедалі активніше долучаються

і роблять дії для подолання проблеми. Їх участь є дуже важливою і повинна заохочуватися на всіх рівнях.

Випадки насильства щодо жінок вимагають застосування особливих методів організації їхнього розгляду. У деяких країнах було створено спеціалізовані суди або профільні реєстри з метою розгляду саме таких справ або організації слухань щодо винесення захисних приписів у зв'язку з випадками домашнього насильства [6, с. 31–32].

Дуже часто від насилля фізичного або психологічного страждають неповнолітні, а кривдниками стають батьки дітей. Домашнє насильство стосовно дитини – це вчинення фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства у будь-якій формі. До цих дій належать: нанесення дитині фізичних травм у формі побиття, штовхань, ударів, ляпасів, потиличників, покарання ременем, припікання запаленими цигарками, спроби удушення чи втоплення дитини, продаж дітей та торгівля ними, боргова залежність, примусова праця, використання дитини для заняття проституцією, виробництва творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру, використання дитини в жебрацтві, втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин, статеві зносини та розпусні дії стосовно дитини з використанням примусу, погрози та сили.

Надати допомогу постраждалим дітям зобов'язані їхні батьки, інші законні представники, а якщо зазначені особи є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини – органи опіки та піклування, у тому числі за зверненням родичів дитини (баби, діда, повнолітніх брата або сестри, мачухи або вітчима). Якщо у зв'язку із вчиненням домашнього насильства стосовно дитини вона не може проживати із своїми батьками, іншими законними представниками, на час подолання причин і наслідків домашнього насильства дитина може бути влаштована до родичів, у сім'ю патронатного вихователя, до центру соціально-психологічної реабілітації дітей, притулку для дітей служб у справах дітей, інших установ для дітей, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб [11, с. 17].

Також варто не забувати, що жертвами стають чоловіки. Українські чоловіки переживають насильство від самого дитинства, навіть не підозрюючи, що воно є неприйнятним, та вважають його нормою життя. За дослідженнями, майже кожен четвертий український чоловік у дорослому віці зазнав психологічного насильства від батьків. За результатами дослідження, чоловіки, які постраждали від насильства, не поспішають просити про допомогу. Однією з причин є те, що вони навіть не здогадуються, що переживають його. Бо, наприклад, не вважають, що заборону спілкуватися з друзями можна трактувати як психологічне насильство, а незаконне обмеження пересування – як фізичне насильство. Суб'єктами насильства найчастіше виступали батько, вітчим, партнер матері. Виділяють основні ознаки домашнього насильства:

Насильство завжди здійснюється за попереднього наміру, тобто умисно.

Це означає, що особа, яка вчинила насильство, усвідомлювала або повинна була усвідомлювати характер вчинюваних нею дій.

Дії унеможливають ефективний самозахист. Найчастіше люди, які вчиняють насильство, мають певні переваги – це може бути вік, фізична сила, економічно вигідніше положення тощо. Наприклад, вчитель знущається над учнем, змушуючи його робити ганебні вчинки перед всім класом, маючи перевагу у віці, посаді, статусі.

Дії порушують права і свободи особи. Кривдник завжди намагається контролювати свою жертву, тим самим обмежуючи права та свободи. Наприклад, якщо жінка не хоче, не може саме зараз мати інтимні стосунки зі своїм партнером, а він наполягає, ображає, погрожує і врешті-решт отримує бажане – це насильницька дія.

Декілька причини, що призводять до насильства в сім'ї: соціальні (напруження, конфлікти, насильство в суспільстві, пропагування в засобах масової інформації насильства як моделі поведінки); економічні (матеріальні нестатки; відсутність гідних умов життя та одночасно – відсутність умов для працевлаштування і заробітку грошей; економічна залежність; безробіття); психологічні (стереотипи поведінки); педагогічні (відсутність культури поведінки – правової, моральної, громадянської, естетичної, економічної, трудової); соціально-педагогічні (відсутність усвідомленого батьківства, сімейних цінностей у суспільстві, позитивної моделі сімейного життя на засадах гендерної рівності, сімейного виховання на основі прав дитини); правові (ставлення до насильства як до внутрішньосімейної проблеми, а не як до негативного суспільного явища, до членів сім'ї – як до власності; брак правової свідомості); політичні (схильність до гендерних стереотипів; недостатній пріоритет проблем сім'ї та гендерної рівності; увага до материнства й дитинства, а не до сім'ї загалом; брак уваги до батьківства, чоловіків); соціально-медичні (відсутність репродуктивної культури у населення, відповідального батьківства, системи сімейних лікарів; алкоголізм, наркоманія, агресія тощо); фізіологічні та медичні (порушення гормонального фону, обміну речовин, швидкості реакцій; прийом збуджувальних лікарських препаратів; хвороби нервової системи).

Вчинення насильства в сім'ї або загроза його вчинення тягне за собою, за відсутності складу правопорушення, здійснення заходів тільки попередження насильства в сім'ї. У випадках, коли має місце склад правопорушення, одночасно із заходами попередження насильства в сім'ї застосовуються заходи юридичної відповідальності (адміністративної, цивільної, кримінальної) за вчинення насильства в сім'ї. Згідно зі статтею 15 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», члени сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї, несуть кримінальну, адміністративну чи цивільно-правову відповідальність відповідно до закону. Кримінальним кодексом України передбачено відповідальність за злочини, які вчинено стосовно членів сім'ї та які виступають проявом різних видів сімейного насильства [5, с. 28–29].

Стаття 126-1 Кримінального кодексу України каже нам що: « Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного

або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [7]. Зробивши висновки з вищесказаного, домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь. Не оминула ця проблема і Україну [3].

Насилля – це дуже велика проблема в суспільстві, яка потребує негайного вирішення. Насилля – це порушення гідності, честі, прав і свобод людини. Про це нам може свідчити навіть Конституція України, а саме статті 21, 28, 29. Ці статті показують те, що кожна людина має право повагу його гідності та недоторканості, на мою думку, це все-таки стосується нашої проблеми, тому що насилля порушує кордони людини, її недоторканість, завдає певні психологічні та фізичні травми. Готуючи тези, я прочитала дуже багато історій жінок, чоловіків, дітей, які потерпали від домашнього насилля, і я була дуже вражена через це. Люди, які потерпали від цього, просто мовчать про це, через вікові стереотипи, мовби кажу «б'є значить любить», і тому подібне, або ж просто бояться свого кривдника, який після написання на нього скарги може зробити ще гірше. Насправді, за статистикою 80% людей про це не мовчить, але варто наголошувати на цьому увагу, тому що ця проблема буде продовжуватись і далі. Також, за це злодіяння є покарання, це стаття 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Вчинення домашнього насильства, насильство за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування». Якщо ви зазнали насилля в сім'ї, варто звертатися до правоохоронних органів і не мовчати про це, бо якщо це буде замовчуватись, жертв тиранії ставатиме дедалі більше [9].

Список використаних джерел

1. Бабич О. Домашнє насильство в Україні: куди звертатися за допомогою. 2020. 4 серпня.
2. Дроздова І. В. Насильство в сім'ї як одна із детермінант девіантної поведінки дітей та молоді. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2011. Вип. 2. С. 9.

3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

4. Попередження домашнього насильства : навч. посіб. для консул. «Гарячих ліній» / Упоряд. : О. В. Краснова, О. А. Калашник. Київ, 2016.

5. Практичне право: на попередження насильства в сім'ї: пілотний інтерактивний курс : навч. посіб. / А. О. Галай, В. О. Галай, В. В. Муранова, Н. В. Федоровська. / За ред. А.О. Галай. Київ : Київський правозахисний альянс, 2016. 289 с.

6. Доступ жінок до правосуддя: довідник для юристів / д-р Шазія Чодрі. Київ : К. І. С., Україна, 2018.

7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

9. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4239>

10. Декларація ООН « Про викорінення насильства проти жінок».

11. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» / Кол. авт. ; за заг. ред. К. Б. Левченко, К. В. Павліченко, В. В. Чернея. Київ : МВС України ; Нац. акад. внутр. справ, 2020. 396 с. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/43db1c7a-0284-4704-a70e-223baecb232b/content>

